

CHŁODNYM OKIEM

BIULETYN PRO MILITO
BEZPIECZEŃSTWO
OBRONNOŚĆ
WYDARZENIA
i OPINIE

Stowarzyszenie Pro Milito

Nr 1, styczeń 2010 r.

Rozpad Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, demokratyzacja krajów satelickich wchodzących w skład byłego Układu Warszawskiego, a także włączenie ich w strukturę NATO pozwoliło na częściowe otwarcie zastrzeżonych zachodnich archiwów związanych z organizacją systemów obronnych przygotowywanych na wypadek agresji Układu Warszawskiego na kraje zachodnie. Także ze strony byłych członków Układu Warszawskiego podejmowane są podobne kroki, ale jeszcze w większym stopniu udostępniane są szeroko materiały wywiadowcze zdobyte przez zachodnie wywiady w sztabach Układu Warszawskiego. Przykładem tego może być konferencja zorganizowana przez Stowarzyszenie Byłych Oficerów Wywiadu (AFIO) i Centralną Agencję Wywiadowczą (CIA) w grudniu 2008 roku poświęcona działalności wywiadowczej płk Kulklińskiego, na której przekazano do publicznej wiadomości (uczestnikom konferencji w formie zapisu DVD) znaczącą ilość (około 1500 stron) odtajnionych, pochodzących ze zbiorów historycznych Division, Office of Information Management Services, dokumentów dotyczących Układu Warszawskiego.

Coraz częściej organizowane są wspólne konferencje i spotkania emerytowanych oficerów z niedawnych przeciwstawnych obozów militarnych poświęcone wymianie poglądów, historycznych danych, a także wspomnieniom z na szczęście praktycznie bezkrwawego, w sensie militarnym, pola walki. Wymiana informacji i poglądów, spotkania i publikacje pozwalają skutecznie nie tylko głębiej zakopać „topór wojenny”, zlikwidować szczątki wzajemnych animozji, ale także poznać szczegółowo naszą nierzadko zakłamywaną historię, wybaczyć wzajemne grzechy i zbudować rzeczywiste zaufanie, jakie jest niezbędne w krajach wspólnie organizujących system obronny. O głębokości tego procesu świadczyć może, że do takich spotkań dochodzi także pomiędzy emerytowanymi oficerami z pierwszej linii ognia, – czyli oficerami wywiadu i kontrwywiadu, gdzie niestety były także ofiary w ludziach.

Redakcja Biuletynu „Chłodnym Okiem” wydawanego przez Stowarzyszenie Pro Milito uważa, że podobne działania w tym publikacje, spotkania i konferencje są potrzebne także w środowisku polskich emerytowanych oficerów. Chcemy przybliżyć naszym członkom i sympatykom za pośrednictwem Biuletynu „Chłodnym Okiem” nie tylko rzeczywisty i pełny obraz militarnych w tym strategicznych koncepcji obronnych przeciwstawnych sobie obozów, ale także jak w przypadku bieżącej publikacji pokazać reakcje i obawy związane z własnym bezpieczeństwem krajów neutralnych takich jak Szwecja na wypadek wielkiego konfliktu ogarniającego znaczną część Europy. Zapraszamy, zatem znawców tej problematyki do przysyłania opracowań na ten temat, a czytelników do zapoznania się z cyklem artykułów Grzegorza Szmaglińskiego na temat Planów obrony Szwecji w latach 1939 - 1989.

Redakcja

Planowanie strategiczne w Szwecji w latach 1939-1989.

Część I

Grzegorz Szmagliński - Szwecja

W ostatnich latach w Szwecji ukazało się kilka ciekawych publikacji na temat planowania obronnego tego państwa w latach 1939-1989 czyli od początku II Wojny Światowej do upadku muru berlińskiego i zakończenia dominacji ZSRR w Europie Środkowej i Wschodniej. Moim zdaniem będzie rzeczą ciekawą przybliżenie polskiemu czytelnikowi przynajmniej najważniejszych założeń szwedzkiego planowania strategicznego w tym okresie. W niniejszym artykule korzystałem między innymi z następujących publikacji:

1. Bengt Wallerfelt, "Si vis Pacem – Para Bellum. Svensk säkerhetspolitik och krigsplanering 1945-1975", (szw. "Si vis Pacem – Para Bellum. Szwedzka polityka bezpieczeństwa i planowanie wojenne w latach 1945-1975").
2. Bertil Nelsson, "Från Brunkeberg till Norrlandvind, 500 år med svenskt infanteri" (szw. "Od Brunkeberg do Norrlandvind, 500 lat ze szwedzką piechotą").
3. Tommy Pettersson, "Med invasionen i sikte, En beskrivning och analys av flygvapnets luftoperativa doktrin 1958-1966." (szw. "Z perspektywa inwazji. Opis i analiza doktryny operacyjnej sił powietrznych 1958-1966").
4. Gösta Norrbohm, Bertil Skogsberg, "Att flyga är att leva. Flygvapnet 1926-1976" (szw. "Latanie jest życiem. Wojska Lotnicze 1926-76").
5. Gustaf von Hofsten, Jan Waernberg, "Örlogsfartyg" (szw. "Okręty Wojenne").

Ze względu na jego obszerność artykuł ten podzieliłem na kilka części, odpowiadające okresom czasowym.

Wstęp

Szwecja jako kraj neutralny, zarówno podczas drugiej Wojny Światowej jak i potem podczas tzw. "Zimnej Wojny", prowadziła strategiczne planowanie obronne mające na celu obronę swojej politycznej neutralności. W latach 40-tych Szwedzi szli na pewne ustępstwa zarówno wobec Niemiec jak i wobec Wielkiej Brytanii, starając się w miarę możliwości zachować neutralność oraz nie dać się wciągnąć do wojny po żadnej ze stron konfliktu. Wspierano przy tym w miarę możliwości opór Finlandii oraz niesiono pomoc humanitarną, zwłaszcza pod koniec wojny.

W latach 1942-50 nastąpił ogromny rozwój szwedzkich sił zbrojnych, zwłaszcza lotnictwa, które zostało kilkakrotnie powiększone. Swoją szczyt potęgi szwedzkie lotnictwo wojskowe osiągnęło na początku lat 50-tych, kiedy dysponowało ponad 1000 maszynami bojowymi w pierwszej linii i było wówczas czwartym, co do wielkości lotnictwem wojskowym świata.

Również wojska lądowe i marynarka wojenna zostały znacznie wzmocnione.

W wojskach lądowych liczba dywizji piechoty (DP) zwiększyła się z 4 do 10. Powstały trzy Korpusy Armijne oraz rozbudowano wojska pancerne, artylerię i jednostki obrony przeciwlotniczej.

Mająca wielowiekową tradycję szwedzka marynarka wojenna wzbogaciła się w tym okresie o wiele nowych okrętów zwłaszcza niszczycieli, okrętów podwodnych, trałowców i ścigaczy torpedowych. Pod koniec lat 40-tych doszły budowane we Włoszech krążowniki oraz niszczyciele i dalsze okręty podwodne rodzimej produkcji.

Po II Wojnie Światowej jedynego agresora spodziewano się ze wschodu w postaci ZSRR i innych państw UW tj. PRL i NRD. Dlatego ćwiczone w praktyce tylko i wyłącznie warianty obrony od wschodu.

Generalnie przygotowywano się do obrony przeciwinwazyjnej w południowej i wschodniej Szwecji oraz do działań opóźniających w północnej części kraju.

Opracowano także różne scenariusze współpracy wojskowej z NATO, zwłaszcza z Wielką Brytanią, USA, Norwegią i Danią.

Cześć 1. Okres II wojny światowej, lata 1939-1945.

Rok 1939 r. zastał Szwecję kompletnie nieprzygotowaną do odparcia agresji hitlerowskich Niemiec. Wobec słabości militarnej tego państwa w latach 1918-1933 w Szwecji przygotowywano się głównie do odparcia ewentualnej agresji ze strony ZSRR i dlatego wzmacniano głównie marynarkę wojenną oraz obronę lądową na północy kraju.

Wobec względnej słabości floty sowieckiej na Bałtyku w porównaniu z siłami szwedzkiej marynarki wojennej wykluczano bezpośredni desant na szwedzkie wybrzeża. Działanie wojsk lądowych planowano głównie w północnej części kraju w ewentualnym sojuszu z armią fińską.

Niemiecka, a potem sowiecka inwazja na Polskę w 1939 r., Wojna Sowiecko-Fińska oraz okupacja krajów bałtyckich przez ZSRR doprowadziły do pogorszenia położenia strategicznego Szwecji, ponieważ flota sowiecka zagarnęła bałtyckie bazy i porty morskie mogące służyć do inwazji na Szwecję. Ponadto jeśliby wojska fińskie na północy zostały rozbite przez Armię Czerwoną to Szwecja zostałaby teoretycznie narażona na bezpośrednią agresję na lądzie ze strony ZSRR.

Rok 1940 oznaczał dla Szwecji także niebezpieczeństwo agresji ze strony ówczesnego sojusznika ZSRR, czyli hitlerowskich Niemiec. Dowództwo szwedzkie było pod wielkim wrażeniem sukcesów armii niemieckiej w Norwegii i Danii w kwietniu 1940 r. gdzie po stosunkowo niewielkim oporze udało się okupować te kraje. Okupacja Norwegii przez Niemcy mogła być śmiertelnym zagrożeniem dla suwerenności Szwecji gdyż licząca kilkaset kilometrów granica szwedzko-norweska była praktycznie niebroniona i w latach 1940-43 istniało realne zagrożenie niemiecką inwazją, zwłaszcza, że szwedzki ruch nazistowski był bardzo aktywny w tamtym okresie i mógł zagrozić stabilności politycznej Szwecji od wewnątrz tak, jak to się stało w Norwegii.

Szwedzkie wojska lądowe były w 1939 r. bardzo nieliczne, gdyż składały się jedynie z czterech dywizji piechoty (DP), dwóch samodzielnych batalionów czołgów, nielicznych jednostek kawalerii i ze stosunkowo niewielką artylerią. Na czas wojny jedna DP miała być rozlokowana na północy kraju, jedna DP w rejonie stolicy, jako rezerwa strategiczna, jedna DP w okolicy Geteborga i jedna DP na południu Szwecji w prowincji Skania. Z dwóch posiadanych w 1939 r. batalionów pancernych jeden stacjonował pod Sztokholmem a drugi w zachodniej Szwecji, kilkadziesiąt

kilometrów od Geteborga (Skövde). Poza tym niewielkie oddziały graniczne były rozlokowane na dalekiej północy kraju oraz na granicy szwedzko-norweskiej głównie w województwie Värmland. Ponadto w latach 30-tych Szwecja posiadała kilka twierdz.

Największą twierdzą lądową była twierdza Boden (szw. "Bodens Fästning"), położona na północy kraju (obiekt zamknięty dla obywateli innych krajów jeszcze do początku lat 90tych). Drugą taką twierdzą był Karlsborg, położony nad jeziorem Vättern, planowany także na rezerwową stolicę Szwecji na wypadek wojny z Rosją lub później z ZSRR.

Od lata 1940 r. przystąpiono do budowy linii umocnień w prowincji Värmland, ale z uwagi na szczupłość sił oraz ogromny obszar były one stosunkowo łatwe do obejścia. Istniało także kilka mniejszych twierdz, głównie morskich, rozlokowanych wzdłuż szwedzkiego wybrzeża.

Bardzo słabe lotnictwo szwedzkie, istniejące, jako osobny rodzaj sił zbrojnych od 1926 r., posiadało tylko 180 samolotów bojowych, produkcji brytyjskiej, holenderskiej, niemieckiej i amerykańskiej, zgrupowanych w kilku flotyllach lotniczych.

W 1939r. w jego składzie było:

- 40 bombowców B3 (Ju 86),
- 30 lekkie bombowce B4 (Hawker Hart),
- 50 myśliwców J8 (Golster Gladiator),
- 25 samolotów rozpoznawczych S6 (Fokker, 2-platowce),
- 25 samolotów rozpoznania morskiego S5 (Handley Page),
- 10 samolotów torpedowych (wodnosamoloty He 115).

Do tego dochodziło ok. 80 samolotów szkolnych. Personal szwedzkich sił powietrznych liczył w 1939 r. ok. 6700 ludzi w tym ok. 1000 kadry zawodowej ok. 4700 poborowych i ok. 1000 cywilów.

Stosunkowo sprawna i rozbudowana była w końcu lat 30-tych szwedzka Królewska Marynarka Wojenna licząca między innymi: 10 pancerników (w tym 3 stosunkowo nowoczesne), 3 krążowniki (w tym jeden HMS "Gotland" z wodnosamolotami na pokładzie), 15 niszczycieli, 5 eskortowców, 5 kutrów torpedowych, 13 okrętów podwodnych oraz 32 wedety oraz wiele innych mniejszych okrętów.

Istniały cztery okręgi wojskowe, każdy grupujący jedną DP oraz dwa samodzielne dowództwa regionalne. Były to tzw. Militärkommando Övre Norrland (dowództwo wojskowe dalekiej północy) oraz Militärkommando Gotland (dowództwo wojskowe Gotland).

W planie zbrojeń z 1942 r. zorganizowano dalsze dwie DP oraz powołano do życia nowe rodzaje wojsk. Z Artylerii wyłączono i usamodzielniono artylerię

przeciwlotniczą, z piechoty wyłoniono i usamodzielniono wojska pancerne. Poza tym utworzono nowe wojska kwatermistrzowskie. W 1945r szwedzkie wojska lądowe składały się już z dziesięciu DP zgrupowanych w 3 Korpusach Armijnych, północnym, środkowym i południowym.

Istniało 6 okręgów wojskowych oraz samodzielne dowództwo wojskowe na Gotlandii.

Bardzo rozbudowane zostało także lotnictwo, składające się w 1945 r. z ok. 600 samolotów bojowych zgrupowanych w 16 flotyllach (pułkach lub skrzydłach) w tym sześciu myśliwskich, sześciu bombowych, trzech rozpoznawczych i jednego samolotów torpedowych.

W 1945r szwedzka Królewska Marynarka Wojenna składała się z 7 pancerników, 2 krążowników, 15 niszczycieli, 12 eskortowców, 26 okrętów podwodnych, 20 kutrów torpedowych, 42 trałowców, 2 dużych okrętów minowych oraz 16 wedetów. Znacznie wzmocniona została szwedzka artyleria nadbrzeżna (działa morskie kal. 75mm, 152 mm, 210 mm, 240 mm oraz 305 mm).

W latach 1939-45 szwedzkie planowanie strategiczne opierało się na planach obronnych, które były numerowane na podstawie lat powstania np. "Plan Obrony 1939".

W 1939 r. obowiązywał "Plan Obrony 1939" (szw. "Försvarsplan 1939") opracowany na podstawie przygotowań i decyzji parlamentu (Riksdagu) podjętej w 1936r.

Zakładał on dwa podstawowe scenariusze tzw. "Wyypadki Wojny" (szw. "Krigsfall") z numeracją rzymską.

Krigsfall I (Niemcy)

Krigsfall II (Związek Sowiecki)

Na podstawie decyzji parlamentu z 1942r w latach 1942-43 powstał "Plan Obrony 1943", składający się z następujących scenariuszy:

Krigsfall I (Niemcy)

Krigsfall I:Ö (Niemcy + Sowiety) – Sowiety od granicy północnej.

Krigsfall II (Sowiety)

Krigsfall III (Wlk. Brytania/USA)

Jako ciekawostkę historyczną można nadmienić fakt, że, Niemcy faktycznie opracowali plan okupacji Szwecji, oznaczony kryptonimem "Kölen". Plan ten został opublikowany w Szwecji dopiero w 1961 roku. Planiści niemieccy oceniali dowództwo szwedzkie, jako kompetentne, a słabości upatrywali głównie w małej ilości broni pancernej, lotnictwa i stosunkowo nielicznej artylerii. Byli zdania (i słusznie), że armia szwedzka jest stosunkowo mało wyszkolona

w zakresie operowania większymi jednostkami typu pułk czy dywizja. Obliczano, że jeśli szwedzka armia dozbroi się według planów z 1942 r., to będzie gotowa do wojny dopiero w 1949r. Jednym z głównych współautorów niemieckiego planu ataku na Szwecję był generał porucznik Adolf von Schell.

W styczniu 1943r. opracował on plan mający na celu atak prewencyjny na Szwecję w razie spodziewanej interwencji aliantów zachodnich w Skandynawii. Plan ten zakładał śmiały i decydujący atak z udziałem jednej DPanc., 5-6 DP oraz silnych jednostek spadochronowych z terytorium Norwegii. Tymi siłami planowano pokonać liczniejszego przeciwnika (dziesięciu dywizji piechoty oraz oddziały forteczne i graniczne). Liczono się ze skutecznym szwedzkim oporem głównie w lasach, ale liczono na sukces w terenie otwartym, w dolinach rzek, itp., czyli tam, gdzie można by wykorzystać własną przewagę w broni pancernej i lotnictwie.

Główne uderzenie niemieckie miało zostać wykonane w następujących kierunkach:

1. Z Trondheim i Röros przez Storlien-Järpen oraz Asarna-Östersund i potem na Sundsvall i wzdłuż głównej drogi na północ. Do zajęcia lotniska(bazy) w Östersund planowano użyć desantu spadochroniarzy.

2. Planowano także desant morski z udziałem sił niemieckich stacjonujących w Finlandii na miastoport Örnköldsvik, czyli tam gdzie nie satecjonowała flota szwedzka. Po wylądowaniu siły te miały blokować "szwedzką linię Maginota", czyli twierdzę Boden.

3. W środkowej Szwecji zamierzano ominąć szwedzkie umocnienia budowane od 1940r. w prowincji Värmland, poprzez uderzenie z rejonu Trysil w Norwegii w kierunku na Mora-Falun oraz Malung-Ludvika. Znacznej koncentracji sił szwedzkich oczekiwano dopiero w rejonie Västeras-Uppsala. Planowano także ataki dezinformacyjne jednostek spadochronowych na Enkil i Sunne mające na celu związanie walką sił stacjonujących w prowincji Värmland.

4. Taką samą taktykę zamierzano zastosować na południu oraz w rejonie Sztokholmu.

W tym samym czasie niemiecka Kriegsmarine miała położyć zagrody minowe i zablokować główne bazy szwedzkiej floty wojennej. Drugim zadaniem była osłona własnych sił desantowych na północy (desant na Örnköldsvik).

Głównym gwarantem powodzenia tego planu było zaskoczenie, szybkość i zdecydowane działanie sił niemieckich. Silne uderzenia sił pancernych i lotnictwa miały zniszczyć główne siły szwedzkie, a potem mia-

ły nastąpić głównie operacje oczyszczające i negocjacje mające na celu kapitulację resztek sił szwedzkich tak, jak to było między innymi w Polsce we wrześniu 1939r.

Z realizacji tego planu zrezygnowano w połowie 1943 r., gdyż Niemcy potrzebowali wojsk na froncie wschodnim i musieli przerzucić tam kilka dywizji z Norwegii.

W latach 90-tych szwedzki historyk Zetterberg znalazł w archiwach niemieckich dokumenty które świadczyły o niemieckich przygotowaniach do akcji terroru i sabotażu na dużą skalę wymierzonego w Szwecję. W niemieckiej analizie datowanej na styczeń 1945r pisano, że po odejściu proniemieckiego gen Thörnella ze stanowiska dowódcy szwedzkich wojsk lądowych, istniała obawa że nowy dowódca gen. Jung, planuje przystąpienie Szwecji do wojny po stronie aliantów. Sytuacja wymagała według OKW zdecydowanych kontrposunięć. W analizie postulowano zamontowanie ramp dla wyrzutni V1 i V2 w celu ataków terrorystycznych na szwedzkie miasta, głównie Sztokholm. Szybka klęska Niemiec zapobiegła realizacji tych planów.

Grzegorz Szmagliński

**CHŁODNYM
OKIEM**

**Biuletyn Stowarzyszenia Pro
Milito**

Nr 1, styczeń 2010 r.

Rada Wydawnicza

**Przewodniczący Rady Wydawniczej
Gen. broni Tadeusz Wilecki**

płk prof. dr hab. Kazimierz Łastawski
płk prof. dr hab. Krzysztof Klukowski
wiceadm. Marek Toczek
płk dr Janusz Maćkowiak
płk prof. dr hab. Józef Marczak
ppłk dr Zygmunt Maciejewski

Zespół Redakcyjny

**Redaktor Naczelny
Gen. dyw. Julian Lewiński**

Z-cy Redaktora Naczelnego
płk dr. Janusz Maćkowiak
gen Zenon Poznański
płk Jacek Praga

**Redaktor prowadzący
Wojciech Łuczak**

STOWARZYSZENIE
PRO MILITO

00-834 WARSZAWA
ul. Pańska 81/83 lok 536

Chłodnym Okiem - Biuletyn Stowarzyszenia Pro Milito zrzeszającego żołnierzy rezerwy i w stanie spoczynku oraz byłych pracowników wojska. Zbieramy, porządkujemy, prezentujemy i komentujemy na naszych łamach informacje z wiarygodnych źródeł dotyczące istotnych spraw dla bezpieczeństwa narodowego. Poruszamy sprawy związane z szeroko pojętą obronnością kraju i popularyzujemy je w społeczeństwie. Stajemy w obronie dobrego imienia, reputacji i wiarygodności polskiego żołnierza, w tym także żołnierzy rezerwy i w stanie spoczynku. Współpracujemy z organizacjami krajowymi i zagranicznymi.

Nasz adres e-mail:
promilito@interia.pl

www.promilito.pl

Czytelnik wysyłając swój e-mail na nasz adres tym samym wyraża zgodę na otrzymywanie od nas korespondencji i informacji elektronicznej na temat naszej działalności, a także wyraża zgodę na wpisanie jego danych wraz z adresem e-mail do naszej bazy danych. W przypadku rezygnacji z otrzymywania informacji drogą elektroniczną prosimy o powiadomienie nas o tym w swoim liście.

Regulamin Wydawniczy zawierający zasady recenzowania i przyjmowania prac do druku zawarty jest na stronie internetowej www.promilito.pl/regulamin-wydawniczy.htm.

Ugrupowanie armii polowej (wojsk operacyjnych) na wypadek wojny z ZSRR, alternatywa wzmocnienia 2 Ö (atak na centralno-wchodnią Szwecję)

Oznaczenia

- XX
16 Dywizja wojsk lądowych
- X
○ Brygada pancerna
- X
⊠ Brygada piechoty
- ☀ Twierdza
- SR Rezerwa strategiczna (odwoły)